

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 371. 11 (477)

В. В. СМОЛЕЙ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ (1939–2011 РОКИ) ЯК ІСТОРИКО-НЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Розкрито сутність теорії і практики управління. Досліджено проблеми і тенденції в управлінні загальною середньою освітою в історичній ретроспективі. В основі розгляду – період утвердження командно-адміністративної системи, авторитарної парадигми в управлінні освітою, а також період незалежності України, коли відбулися і розвиваються позитивні тенденції в теорії і практиці управління. Освітній менеджмент, його теоретичний і практичний аспекти зайняли вагоме місце в наукових дослідженнях українських науковців в царині педагогіки.

Ключові слова: менеджмент, освіта, практика, теорія, управління.

В. В. СМОЛЕЙ

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА УПРАВЛЕНИЯ ОБЩИМ СРЕДНИМ ОБРАЗОВАНИЕМ В УКРАИНЕ (1939–2011 ГОДЫ) КАК ИСТОРИКО-НЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Раскрыта сущность теории и практики управления. Исследованы проблемы и тенденции в управлении средним образованием в исторической ретроспективе. В основе рассмотрения – период утверждения командно-административной системы, авторитарной парадигмы в управлении образованием, а также период независимости Украины, когда произошли и развиваются положительные тенденции в теории и практике управления. Образовательный менеджмент, его теоретический и практический аспекты заняли весомое место в научных исследованиях украинских ученых в области педагогики.

Ключевые слова: менеджмент, образование, практика, теория, управление.

V. V. SMOLEY

THEORY AND PRACTICE OF SECONDARY EDUCATION MANAGEMENT IN UKRAINE (1939–2011) AS A HISTORICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM

The concepts of theory and practice of management are analyzed in the article, the problems and trends in secondary education management are studied in historical retrospective. The main focus is put on the formation of administrative and command system as well as authoritarian paradigm in education management. Positive trends in theory and practice of management have taken place in the period of Ukrainian independence. Education management, its theoretical and practical aspects have occupied an important place in the studies of Ukrainian researchers in the field of pedagogics.

Keywords: management, education, practice, theory, management.

Теорія і практика управління загальною середньою освітою в Україні у визначених хронологічних межах як історико-педагогічна проблема комплексно й системно не досліджувалася. Нині в українській та зарубіжній історіографії немає узагальнюючої праці, де б цілісно до конкретної логіко-структурної моделі та періодизації на різних етапах історичного поступу розглядалися теоретичні та практичні аспекти, змістові складові, правові засади трансформації управління загальною середньою освітою, розвиток ідей вітчизняної

педагогічної думки, взаємозв'язок та наступність між реформами в середній освіті у контексті суспільно-політичних, економічних та соціальних детермінацій.

Для сучасної управлінської освітньої науки важливе значення має історія становлення та формування системи теорії і практики управління загальною середньою освітою у певних історичних, економічних, соціальних і політичних умовах. Нинішньому поколінню теоретиків і практиків освітнього менеджменту та педагогів важливо знати історичні обставини, за яких розвивалася теорія і практика управління середньою освітою, управлінські ідеї, організаційні форми і методи навчання й виховання. Осмислення минулого дає можливість скласти уявлення про розвиток управління освітньою сферою, про суб'єкти та об'єкти управлінського процесу, рівень розвитку теорії і практики, вирішення управлінських завдань, реалізацію мети загальної середньої освіти.

В Україні вже тривалий час постерігається з боку фахівців різних напрямів і видів діяльності значна зацікавленість наукою і практикою управління. Менеджментом як наукою і мистецтвом управління цікавляться не лише працівники бізнесу та впробництва. Сучасна загальноосвітня школа стає все більш складною системою і ефективна діяльність таких навчально-освітніх організацій в період здійснення реформ чимало залежить від компетентного, креативного і науково обгрунтованого управління. У наші дні актуальність наукового підходу в управлінні освітою, науковому супроводі управлінської діяльності об'єктивно і суб'єктивно усвідомлюється на всіх рівнях.

Сучасне реформування загальноосвітніх начальних закладів потребує не лише зміни ціннісних орієнтацій, впровадження нових технологій у навчанні й вихованні, а передусім інновацій в управлінні цими закладами.

Проблеми управління закладами освіти, діяльності управлінських структур були і є в центрі українських дослідників. Про це говорять роботи В. І. Бондаря, Л. І. Даниленко, Г. В. Єльнікової, Л. М. Карамушки, В. І. Лугового, В. І. Маслова, Н. М. Островерхової, Ф. І. Хміля та інших науковців, які зробили значний внесок у розвиток теорії і практики управління загальноосвітніми навчальними закладами в період незалежності України.

Метою статті є висвітлення сутності понять теорії і практики управління загальною середньою освітою у певних хронологічних межах як соціально-педагогічною системою в процесі здійснення державної освітньої політики.

Фундаментальні зміни у розвитку українського суспільства за останні два десятиріччя, політичні та соціально-економічні трансформації, рівень глобалізації, інтеграції та інформатизації суттєво впливають на розвиток освіти і науки. Ці тенденції посилюють її значущість для розвитку країни загалом і кожної особистості зокрема. Висока якість освіти є запорукою модернізації та інноваційного розвитку держави. Усе це зумовлює зростання попиту на наукові дослідження з проблем історії розвитку педагогічної думки, освітньої теорії і практики, досвіду управління національною системою освіти, аналізу наявних теоретичних ідей та концепцій.

Запропонована періодизація розвитку теорії і практики управління освітою в Україні (1939–2011 рр.) може стати перспективною основою для спеціального, значно розгорнутого дослідження цієї проблеми. Вибір нижньої межі зумовлений тим, що, по-перше, у 1939 р. до радянської України були приєднані західноукраїнські землі, а по-друге, комуністичний політичний режим остаточно оформився як тоталітарний із всіма наступними негативними наслідками.

Виявлення взаємозв'язків, взаємозалежностей між етапами розвитку українського суспільства, національної української школи, педагогічної думки, з одного боку, і розвитком історико-педагогічної науки, з іншого, дасть змогу повніше усвідомити закономірності розвитку вітчизняного педагогічного процесу, теорії і практики управління середньою освітою.

Управління за своєю суттю – це «процес планування, організації, мотивації і контролю для формування і досягнення організаційних цілей» [1, с. 31]. Управління освітою належить до соціального управління, що регулює економічну, соціально-політичну та духовну сфери суспільства. Отже, управління освітою – «вид соціального управління, що забезпечує цілеспрямованість, організованість, ефективне функціонування та розвиток системи закладів освіти і науки» [2, с. 943].

Теорія (грец. *theoria* – розгляд, міркування, вчення) – це система достовірних знань про дійсність, «логічне узагальнення досвіду, суспільної практики, яке ґрунтується на глибокому проникненні в суть досліджуваного явища та розкриває його закономірності» [3, с. 1239]. Вона є найадекватнішою формою наукового пізнання, охоплює сукупність абстрактних пізнавальних уявлень, ідей, понять, концепцій, які обслуговують практичну діяльність людей. Теорія дає знання, істинність якого перевірена практикою, забезпечує вивчення об'єкта пізнання в його внутрішніх зв'язках і цілісності, пояснює різноманітність існуючих фактів і може передбачити існування нових, ще невідомих [4, с. 23].

Теорія традиційно протиставляється практиці. У філософії практика – це діяльність людей, спрямована на створення матеріальних і духовних благ, необхідних умов існування розвитку суспільства, втілення в життя ідей, планів, намірів тощо [3, с. 918].

На основі з вищезазначеного робимо висновок: теорія і практика управління загальною середньою освітою (освітній менеджмент) – це теоретичні (наукові) підходи, що базуються на досягненнях системного менеджменту як науки управління, та практичний узагальнений управлінський досвід в освіті, на основі яких здійснюється безперервний і цілеспрямований вплив державних структур різних рівнів та органів місцевого самоврядування на соціально-педагогічну систему з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики управління загальною середньою освітою, прогнозування, розвитку й оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів державної та приватної власності, координації діяльності органів управління, забезпечення умов доступу до освіти, охорони життя, здоров'я та захист прав учнів і педагогічних працівників.

Загальна середня освіта в нашій державі – обов'язкова та основна складова системи неперервної освіти, що визначається потребами суспільства, особистості, розвитком науки, виробництва, культури. Її систему становлять: загальноосвітні навчальні заклади всіх типів і форм власності, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації; навчально-впробнічі комбінати; позашкільні навчальні заклади; науково-методичні установи та органи управління освітою, професійно-технічні та вищі навчальні I–II рівнів акредитації, що надають повну загальну середню освіту [5, с. 94].

У 20–30-х роках XX ст. загальноосвітня шкільна система в Україні перебувала в стані перманентної трансформації і в кінці 30-х років була уніфікована та відповідає системі народної освіти в СРСР, затвердженій постановою ЦК ВКП(б) 25 серпня 1932 р. [6, с. 658]. З утвердженням комуністичного тоталітарного режиму марксизм-ленінізм як ідеологія перетворювався на політичну релігію, ліквідовувались вільні творчі мистецькі об'єднання, створювались унітарні організації, повністю підконтрольні партії і державі [7, с. 629].

У 1932 р. була затверджена єдина для всієї країни структура загальноосвітньої трудової школи: початкова (1–4 класи), неповна середня (1–7 класи) і середня (1–10 класи). З 1935 р. запроваджувався єдиний день початку (1 вересня) та закінчення навчального року для кожного тину шкіл окремо. Визначалися кількість уроків для кожного класу, тривалість уроку (45 хвилин), порядок прийому до школи, переведення до наступних класів та складання іспитів, запроваджувалася предметна система навчання, затверджувалися правила поведінки та єдина шкільна форма, єдині норми і п'ятибальна система оцінювання.

У вересні 1932 р. територія України була поділена на 5 областей і відповідно до цього утворені 5 відділів народної освіти виконкомів обласних рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. Система управління загальною середньою освітою перетворюється у трирівневу і мала такий вигляд: Народний комісаріат освіти УРСР – крайовий (обласний) відділ народної освіти – районний (міський) відділ народної освіти.

Об'єктом управління були три типи сільських, міських загальноосвітніх шкіл, які забезпечували: початкову – трирічну з 7 років (чотиріпрічну з 6 років); основну – восьмипрічну (дев'ятирічну); середню – десятирічну (одинадцятирічну). З'явилися перші комплекси на селі «дитячий садок – початкова школа». У 1936 р. введено подвійне підпорядкування відділів народної освіти: виконавчим комітетам відповідних рад та Народному комісаріату освіти УРСР [8, с. 32].

У вересні 1939 р. до УРСР була приєднана Західна Україна. Радянський режим чимало робив для того, щоб справити на західних українців позитивне враження. 22 жовтня 1939 р.

були організовані начебто демократичні вибори, на яких населення змушували голосувати за єдиний список кандидатів, котрі підтримували входження Західної України до складу СРСР. Дещо було зроблено для українізації та зміцнення системи освіти. До середини 1940 р. кількість початкових шкіл у Західній Україні досягла близько 6,9 тис., з них 6 тис. – українських. Позитивним можна вважати те, що у західноукраїнських школах (передусім сільських) впроваджувалася рідна мова, освіта була безкоштовною. Проте перебудова школи на радянський лад супроводжувалась її русифікацією (комаиди на уроках фізичної культури подавалися російською мовою, у роботі з дітьми використовувалися російськомовні пісні, вірші, ігри та тощо), утвердженням тоталітарної ідеології; активним вилученням «націоналістичних елементів» і боротьбою з «ворогами народу» Обов'язковим стало атеїстичне виховання.

Сталінські реформи освіти 30-х років зумовили остаточні зміни в змісті та методології історико-педагогічної науки, управлінської думки. З одного боку, вченим-педагогам пропонувалось упорядкувати цілісну концепцію світового історико-педагогічного процесу, а з іншого – цілісність і послідовність цієї концепції досягалися за допомогою крайньої заідеологізованості і спотворення змісту педагогічних ідей минулого. Численні документи, постанови й виступи вчених того часу на сторінках різних видань підтверджують, що розвиток історико-педагогічної науки перебував під пильним контролем держави й комуністичної партії, що забезпечувало її догматизм і заідеологізований характер. Концепції історико-педагогічного процесу, основні наукові ідеї початку ХХ ст. і 20-х років стали розглядатися як ідеологічно помилкові й соціально ворожі, а відомі діячі цього періоду піддавались репресіям.

Навіть найвидатніші науковці, праці яких є, безумовно, важливим внеском у вітчизняну історію педагогічної думки, були змушені виходити з цієї ж методологічної основи, що значною мірою збіднювало їхні дослідження. Загальний зріз розвитку історико-педагогічної літератури 30–40-х років ілюструє певне зниження її наукового рівня порівняно з попередніми десятиліттями. Вкорінилися ідеологічний догматизм, знеособлення, утилітаризм і примітивізм у постановці впрішненні як теоретичних, так і технологічних проблем управління та навчання.

Впроваджувалася зрівнялівка і система управління, що відповідала комайдно-адміністративній системі, жорсткій централізації і стандартизації. Натомість попередні напрацювання радянської управлінської думки проголошувались схоластичними. Вводилася жорстка авторитарна система в управлінні, домінували безініціативність і страх перед відповідальністю за прийняття рішень.

Певного розвитку історико-педагогічна наука набуває лише у другій половині 50-х років у період «хрущовської відлиги». Процеси часткової демократизації і десталінізації суспільного життя цього періоду, безумовно, позитивно вплинули на її розвиток. Пожвавилися дослідження історико-педагогічного процесу в Україні (праці А. Бондаря, С. Гончаренка, М. Грищенка, Н. Калениченко, В. Ніколаєнка, І. Пухи, О. Татенка, В. Чепелева та ін.). Грунтовною для того часу була узагальнююча праця О. Дзевєріна «Розвиток історико-педагогічної науки в УРСР» (1957).

Але й ті незначні позитивні зрушення було втрачено в 70–80-і роки ХХ ст. У змісті історико-педагогічних наук практично відбулося повернення до сталінської схеми розуміння історичного процесу, дещо прикрашеної новими термінами. Здебільшого вивчення педагогічних явищ у їх взаємозв'язках підмінялося своєрідним фетишизмом, сліпою вірою в «неминучий успіх соціалізму» як теорії і практики. Передбачалося також широке догматичне вивчення «педагогічної спадщини» класиків марксизму-ленінізму, цитатами з якої буквально рясніла педагогічна література. З'явилась навіть окрема течія історико-педагогічних праць, методологічним кредо яких було вивчення «педагогічного» змісту чергових рішень КПРС щодо освіти й виховання. Узагальнюючі праці з історії педагогіки цього періоду захищали і зміцнювали офіційну концепцію розвитку історико-педагогічного процесу, що ґрунтувалася на догматичних комуністичних підходах. Офіційні постанови і документи закликали дослідників розкривати «неминучість перемоги комуністичної ідеології», «переваги комуністичного виховання над буржуазним», боротьби проти «національно-буржуазних перекручень у теорії виховання» тощо.

У 50–80-х роках ХХ ст., що характеризується як епоха застою, функціонування систем управління освітою було однозначно зорієнтовано на реалізацію партійно-державних настанов, а сама ця система була складовою забюрократизованої, заідеологізованої системи управління в країні.

Загальні умови діяльності системи освіти, відносно стабільне і передбачуване фінансове і ресурсне забезпечення не зумовлювали і не створювали в об'єктах управління високої активності і внутрішньої мотивації, спрямованої на розвиток, оновлення. Фактично повна монополія партії і держави на формування «соціального» замовлення і відсутність ініціативи та самостійності, суб'єктної позиції в керованих системах, уніфікація цих систем блокували внутрішню можливість постановки проблем розвитку, перетворень, орієнтуючи органи управління освітою на реалізацію тільки тих потреб, які були схвалені зверху. За цих умов вельми проблемно було очікувати від системи управління освітою певної серйозної ініціативи.

Критикуючи і відкидаючи попередню систему управління освітою, варто відзначити, що у вирішенні тих завдань, які ставила КППРС, ця система була достатньо ефективною. Вона була економічною і зручною для управління зверху завдяки одноманітності, характеризувалася стійким характером, відповідала умінням і навичкам, менталітету керівників і управлінців та сприймалася цілком природно.

Система управління освітою в СРСР відзначалася надзвичайною централізацією і не була орієнтована на врахування місцевих особливостей, розвиток плюралізму, варіативності в керованій системі, що було шкідливим і неефективним. Нормативні документи 70–80-х років підтверджують існування жорсткої ієрархічної системи в управлінні загальною середньою освітою. Як і навчальні заклади, система управління освітою була надто уніфікованою за своїми завданнями, функціями, структурами, штатним розписом, і працювала за єдиним типовим положенням, статутом. За таких недемократичних умов система освіти загалом була нездатною оперативно впіщувати назрілі проблеми, її діяльність мала здебільшого ритуально-декларативний характер, гіпертрофовували були адміністративний та інспекторський контроль.

Наявність жорсткої, ієрархічної управлінської вертикалі, відсутність необхідності у зворотньому зв'язку, залежність від державно-партійних органів, не стимулювали керівників різних рівнів знати і вивчати об'єкт управління достеменно.

Система управління освітою була не тільки інерційною та орієнтованою на відтворення заданих алгоритмів, а й накопичила чималий досвід гальмування освітніх ініціатив, інноваційних ідей тощо. Характерною рисою системи управління загальною середньою освітою була орієнтація на формальні показники, зокрема відсотка успішності, охоплення освітою й ін.

В управлінській практиці як концептуальні основи розглядалися партійні директиви, а наукове управління, яке було представлено окремими положеннями і принципами «раціоналістичних» концепцій «наукового» і «адміністративного» управління, що відносилось до початку ХХ ст., давно вже втратило свою новизну і актуальність.

До загальних рис, які характеризують цей період, можна віднести спрямованість наукових досліджень на вузьке коло одних і тих же питань та домінування емпіричних знань над теоретичними. Більшість публікацій з управління того часу виконували не наукові, а переважно методичні рекомендації. Школотознавство того часу було спрямоване на забезпечення сталого функціонування школи, виконання партійних настанов та відповідних нормативних документів, тож сприяло одноманітності, одноваріантності управлінської діяльності. Цей етап характеризується пануванням інваріантної, авторитарної парадигми управління, орієнтацією наукових праць на узагальнення та догматизацію існуючого досвіду управління, несприйняттям інноваційних ідей, ізоляцією від світових наробок у галузі управління освітою.

Майже всі наукові праці були орієнтовані на висвітлення проблем змісту, форм та методів управлінської діяльності керівників навчальних закладів. Такий підхід ускладнював і навіть унеможлиблював формування цілісних концепцій та теорій управління. За межами цієї парадигми в ті часи працювали тільки два науковці – В. Сухомлинський та М. Черпінський. Перший обґрунтував та реалізував демократично-гуманістичну модель управління загальноосвітньою школою, а другий зробив значний внесок в обґрунтування сутності школотознавства, його методів, змісту і всіх головних питань управління школою та діяльності позашкільних ланок управління освітою.

Реальні зміни та якісні зрушення почалися в історико-педагогічній науці наприкінці 80-х років. Процеси демократизації спричинили інформаційний вибух у науці про суспільство і насамперед в історичному значенні. Почалося інтенсивне стирання «білих плям» в історії, до підручників поверталися винищені сторінки та репресовані герої. Характерною рисою в тодішніх умовах зростання політичної самосвідомості українського народу стають спроби висвітлити історію педагогіки України з нових позицій (праці М. Антонця, О. Любаря, В. Майбороди, О. Сухомлинської, С. Філоненка, М. Ярмаченка та ін.).

З проголошенням України незалежною і суверенною державою формується нормативно-правова база управління вітчизняного загальною середньою освітою. Перетворення починаються з ліквідації Міністерства народної освіти УРСР і Міністерства вищої освіти УРСР та утворення Міністерства освіти України. Відповідно змінюються назви органів регіонального управління: відділ освіти виконавчого комітету обласної ради народних депутатів; районний (міський) відділ освіти виконавчого комітету районної (міської) ради народних депутатів. Це був період розвитку шкіл нового типу, створення авторських програм, підручників, приватних шкіл, впровадження нових технологій навчання, відновлення української національної школи.

Результатами досліджень 90-х років стають розробки цілісних моделей діяльності освітніх установ, а не окремих вузьких проблем управління. У процесі реалізації цього завдання налагоджується співпраця науковців, керівників освітніх установ та педагогів. Якщо на попередньому етапі розвиток теорії управління йшов від вирішення окремих, локальних проблем до формування загальної теорії, то в 90-і роки логіка розвитку теорії і практики управління змінюється: виникають нові концепції та теорії, а на їх базі вирішуються локальні проблеми управління. Коло питань, які досліджують вчені, розширюється, активізуються наукові пошуки з управління всіма типами освітніх установ, створюються умови для формування загальної теорії управління освітою, більш оптимальним стає співвідношення теоретичних та емпіричних знань, теорія і практика управління переорієнтовується на дослідження та впровадження інновацій в загальній середній освіті, нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій.

В сучасних умовах становлення маркетингової економіки система освіти зазнала певної трансформації, насамперед на управлінському рівні, демократизується процес прийняття рішень, школа набуває нових демократичних рис, більшої самостійності в управлінській діяльності. З огляду на нинішні тенденції розвитку освіти менеджмент в управлінні загальною середньою освітою все більше відіграє важливу роль у впровадженні інновацій, успішна реалізація яких залежить від професіоналізму та рівня компетентності адміністрації навчального закладу.

Фундаторами вітчизняної школи освітнього менеджменту є науковці кінця ХХ – початку ХХІ ст.: В. Боднар, Л. Даниленко, Г. Сльникова, Л. Карамушка, В. Крижко, Н. Коломінський, В. Маслов, С. Павлютенков, В. Пекельна, С. Приков, О. Шпак. Вони передусім розвинули наукові ідеї про управління закладами освіти В. Афанасьєва, С. Березняка, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін. Розроблені наукові засади педагогічного менеджменту (В. Маслов), адаптивного менеджменту (Г. Сльникова), менеджменту освітніх інновацій (Л. Даниленко), стратегічного менеджменту (Г. Дмитренко), консультативного менеджменту (Л. Карамушка) та тощо. покладені в основу навчальних планів і програм з підготовки фахівців за спеціальностями «магістр з управління навчальним закладом» і «магістр з менеджменту організацій», яка здійснюється в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти НАПН України та Національній академії державного управління при Президенті України.

Нова парадигма управління середньою школою в Україні сьогодні потребує особливої уваги теоретиків та практиків, насамперед у зв'язку з тим, що модернізація соціально-політичного устрою країни, нові умови господарювання, проблеми глобалізації та євроінтеграції передбачають принципові зміни у підходах до організації управління навчальними закладами як освітніми організаціями.

Осмислення минулого справляє позитивний вплив на сучасний стан еволюції суспільства, є його інтелектуальним фундаментом, підґрунтям самоусвідомлення. Шлях України у напрямі зміцнення демократичних засад, становлення громадянського суспільства висувають нові вимоги до результатів діяльності середньоосвітньої ланки. Це потребує нових

підходів до здійснення управлінських функцій та формування стилів освітнього менеджменту на різних рівнях.

Назріла необхідність у більш чіткому і раціональному розмежуванні компетенцій і повноважень в управлінні загальною середньою освітою, підвищенні рівня автономності, створенні умов для всіх суб'єктів управління вільно формулювати і реалізовувати свою місію, освітню політику і стратегію з урахуванням запитів і потреб споживача, суспільства загалом і кожного громадянина.

Важливо інтегрувати прийняття стратегічних рішень на різних рівнях і напрямках управління і конкретні дії в єдиний управлінський процес у межах єдиного соціального організму – освітньої системи. Інтегруючими факторами у цьому разі є цілі, завдання, запити й потреби суспільства. Загальна середня освіта як складна соціальна система вимагає підтримки нормальної життєдіяльності і розвитку в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мескон М. Х., Основы менеджмента / пер. с англ. – (3-е изд.): / Майкл Х. Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури. – М.: ООО «И. Д. Вильямс», 2008. – 672 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. К.; – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. конспект лекцій: посібник / А. С. Філіпенко. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.
5. Середня освіта в Україні: нормативно-правове регулювання / за заг. ред. В. С. Журавського. – К.: ФОРУМ, 2004. – 1084 с.
6. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Сірополко Степан. – К.: Наукова думка, 2001. – 912 с.
7. Попович М. Нарис історії культури України / Мпрослав Попович. – К.: АртЕк, 1998. – 728 с.
8. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: Монографія / Г. В. Єльнікова. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.

УДК 378.14

Ю. М. КОЗЛОВСЬКИЙ

МЕТОДОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПРОСТОРІ ОСНОВНИХ КАТЕГОРІЙ ФІЛОСОФІЇ

Обґрунтовано методологічну модель наукової діяльності вищого навчального закладу у контексті основних категорій філософії. Модель базується на послідовній реалізації пропедевтичного, основного, прогностичного етапів. Показано, що ключові терміни моделювання наукової діяльності можуть бути виражені у координатах основних філософських категорій.

Ключові слова: методологічна модель, наукова діяльність, ВНЗ, ключові терміни моделювання.

Ю. М. КОЗЛОВСЬКИЙ

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В ПРОСТРАНСТВЕ ОСНОВНЫХ КАТЕГОРИЙ ФИЛОСОФИИ

Обоснована методологическая модель научной деятельности вуза в контексте основных категорий философии. Модель базируется на последовательной реализации: пропедевтического, основного, прогностического этапов. Показано, что ключевые термины моделирования научной деятельности могут быть выражены в координатах основных философских категорий.

Ключевые слова: методологическая модель, научная деятельность, вуз, ключевые термины моделирования.